

Moderné umelecké smery vo svetovej dráme – epické divadlo, absurdné divadlo, americká dráma

Epické divadlo

- zakladateľ Bertold Brecht
- rozvinulo sa v 30-tych rokoch, kedy už tradičné divadlo nevyhovovalo
- je to dráma s prvkami epiky - dáva prednosť príbehu má však rozprávača (komentátora) príbehu, ktorý vysvetľuje dej alebo konanie jednotlivých postáv
- obľubuje historické témy, lebo dáva prednosť príbehu, príbeh je bez pointy
- používa medzitulky, piesne, songy často nahrádzajú repliku postavy, má veľa postáv
- v divadle nie sú dejstvá, ale scény
- scéna sa mení – predstavuje pred divákom (nezaťahuje sa opona)
- využívajú sa neobvyklé inscenačné techniky (film)
- epické divadlo núti diváka rozmýšľať a zaujať spoločenský alebo občiansky postoj
- ďalší autori: E. Piscator, F. Dürrenmatt, P. Weiss, T. Dorst a ďalší

BERTOLD BRECHT (1898 -1950)

- nemecký dramatik, režisér, divadelný teoretik
- pochádza z rodiny architekta
- vyštudoval medicínu
- bol povolaný do armády a na hrôzy vojny reagoval básňami a songami
- žil aj v exile, striedavo vo Švédsku, Dánsku, Nórsku
- v roku 1948 sa vrátil do Berlína, kde založil divadelný spolok, ktorý zožal veľké úspechy
- pôsobil ako dramatik a režisér v “Berlínskom divadle“, založil princípy epického divadla („nie vžívať sa, ale prežívať“)

- dramatická tvorba:

- prelomová hra - *Muž ako muž* (1. epické divadlo)
- div. hra - *Žobrácka opera*
- preslávila sa svojimi piesňami a postavou Mackieho Messera (vodca londýnskeho podsvetia)
- kľúčové dielo epického divadla - *Matka Guráž a jej deti*
  - odsúdil vojnu prostredníctvom efektu odpútanosti
  - má historický námiet - 17.stor., 30-ročná vojna
  - hlavná postava - žena - Matka Guráž (Anna Fierlingová) - má drsné spôsoby, má dvoch synov a jednu nemú dcéru
  - M.G. - obchodníčka, so svojím obchodníckym vozom tiahne Európou so švédskymi vojskami
  - vojna ju živí, prežíva strasti (príde o majetok, stratí dvoch synov a nakoniec aj nemú dcéru)
  - príde o všetko a stále nechápe, že vojna ju o všetko obrala
- *Život Galilea*
  - vznikla pri príležitosti rozštípenia uránu nemeckými vedcami
  - idea: autor uvažuje o ľudskom konaní pod tlakom okolností a tiež sa zaoberá zodpovednosťou vedcov voči ľudstvu, zodpovednosťou za výsledky svojej práce
  - Galileo Galilei pod nátlakom inkvizície odvolal svoje názory a trpel výčitkami svedomia
- *Kaukazský kriedový kruh*- veľmi experimentálna hra
  - strieda sa tam voľný verš s rytmizovanou prózou a v jazyku sú orientálne a ľudové prvky
  - inšpirovaný orientálnymi príbehmi
  - zachytil zápas dobra a zla
  - rozprávačom príbehu je spevák a hovorí o udalostiach, ako kaukazský ľud povstal proti gubernátorovi (zabili ho)
  - jeho žena pri úteku z paláca zabudne na svoje dieťa, ujme sa ho slúžka
  - pri spore o dieťa sudca rozkáže obom ženám, aby nad kriedovým kruhom držali dieťa za ruky
  - slúžka sa bojí, že dieťaťu ublíži a odmieta
  - sudca hodnotí, že pravou matkou je slúžka

Absurdné divadlo

- divadelná forma existencializmu
- filozoficky vychádza z existencializmu, je depresívne

- vylúčilo z drámy dej, zápletku aj rozuzlenie
- scény na seba nenadväzujú
- monológy, dialógy sú často nelogické, neosvetľujú dej (ak by tam mal byť)
- o postavách a ich motivácií nič nevieme, hrdina je osamelý
- je to groteska o absurdnosti života

EUGEN IONESCO

- zakladateľ absurdného divadla, franc. dramatik rumunského pôvodu
- dramatická tvorba:
  - *Nosorožec*
  - *Kráľ umiera*
  - *Plešivá speváčka*
    - nadväzuje na dramatickú tradíciu
    - prvé absurdné dielo
    - všedné javy – absurdita
  - *Stoličky* - starí manželia sa rozhodnú spáchať samovraždu
    - pred smrťou sa rozhodnú pozvať si hostí a rečníka, ktorý by mal vysloviť ich posolstvo
    - hostia neprídu, existujú len v mysliach manželov a sú ako stoličky (38)
    - na záver príde rečník, ktorý vydáva neartikulované zvuky, pretože niet nijakého posolstva, ktoré by mohol človek odovzdať druhým

SAMUEL BECKETT (1906 - 1989)

- dramatik, prozaik írskeho pôvodu, tajomník Jamesa Joycea
- písal anglicky, francúzsky (väčší úspech), v r. 1969 dostal Nobelovu cenu
- "Bol to veľký spisovateľ, písal na hranici reálna a nereálna a bytostne ohmatal kosť absurdity."
- vychádzal z existencializmu a tvrdil, že bezútešnosť sa prejavuje hlavne pred smrťou
  - divadelná hra – *Čakanie na Godota*
    - dá sa interpretovať z rôznych hľadísk
    - bola hraná na všetkých divadelných scénach
    - idea: človek celý život čaká na niečo, čo môže pozitívne zmeniť jeho život, ale čo neprichádza (= Godot = Boh?)
    - 1. dejstvo:
      - Vladimír a Estragón sú tuláci, ktorí trávia čas nezmyselnými rozhovormi
      - čakajú na pána Godota, ktorý má rozhodnúť o ich živote
      - nevedia o ňom nič, ani či ho dobre čakajú a prečo
      - scéna je oživená príchodom agresívneho pána Pozza a jeho oddaného sluhu Luckieho
      - na záver príde chlapec, ktorý oznámi, že Godot nepríde
    - 2. dejstvo:
      - je rovnaké ako prvé, len pán Pozzo je slepý a odkázaný na pomoc sluhu
      - na záver príde tiež chlapec, ktorý oznámi, že Godot nepríde
  - hry *Posledná páska*, *Koniec hry*, *Ó, krásne dni*
  - v závere života napísal divadelnú hru *Obraz*
    - bola zložená z jednej vety a tá mala 1200 slov
  - *Búrlivé ticho*
    - 3 dejstvá a 1800 slov

Skupina rozhnevaných mladých mužov

- vznikla v Anglicku, najprv v dráme potom v próze .-
- dráma: *Obzri sa v hneve* -(tento termín vymyslela kritika) - touto divadelnou hrou založil John Osborne skupinu rozhnevaných mladých mužov
- sú to predovšetkým ľudia, ktorí sa búrili proti meštiactvu a jej konformite
- odmietali robiť profesionálnu kariéru
- sú osamelí, bezmocní, neschopní riešiť svoje životné problémy a vytvoriť harmonické vzťahy .
- vyšli z myšlienok existencializmu, sú to mladší bratia beatnikov

JOHN OSBORNE (1929 -)

- zakladateľ skupiny rozhnevaných mladých mužov
- narodený v Londýne, predstaviteľ anglickej drámy, herec, novinár
- divadelná hra – *Obzri sa v hneve*
  - psychologická dráma
  - idea: krutá výpoveď mladej generácie hľadať životnú perspektívu
  - ich vzbuza proti konvenciám je bezmocná a plná hnevu
  - je o vzťahu dvoch ľudí
  - Jimmy Porter žije v 1- izbovom byte s mladou ženou Alicou, kamarátom Cliffom a Helenou
  - Jimmy je intelektuál z robotníckej rodiny, má 25 rokov, vysokoškolské vzdelanie a predáva cukríky na ulici
  - Jimmyho hnev voči spoločnosti a životu sa obracia proti Alici a priateľovi Cliffovi(=dobrák)
  - Alica tají pred Jimmym, že čaká dieťa, aby situáciu nechápal ako citové vydieranie
  - Helena dá správu jej rodičom a tí si ju odvezú domov
  - Jimmy žije krátko s Helenou ale aj s ňou má vzťah komplikovaný
  - Alica príde o dieťa a prvý krát prežíva hlboké sklamanie !
  - záver je smutno-ironický: manželia si k sebe hľadajú cestu opatrne a bolestne
  - nóvum hry je:
    - 1) v surovom a dokumentárnom realizme, ktorým zachytáva autor obyčajný príbeh charakterovo neujasnených hrdinov, naplnený páľčivými sociálnymi otázkami
    - 2) oproti inej dráme niesol dlhé repliky postáv

FRIEDRICH DÜRRENMATT (1921-1991)

- predstaviteľ švajčiarskej drámy, bol prozaik, dramatik
- vyštudoval teológiu, filozofiu, literatúru
- v jeho dráme sú prvky expresionizmu, epického divadla, absurdného divadla
- vo svojich hrách zachytil rozporuplnosť mizerného človeka ale aj celého ľudstva
- divadelná hra – *Fyzici*
  - má prvky grotesky a absurdity
  - idea: uvažuje o zodpovednosti vedcov za svoje objavy
  - nebezpečenstvo poznania
  - hlavné postavy: Móbius, Newton, Einstein
  - traja fyzici sa nechali zavrieť na psychiatrii, aby uchránili svet pred svojimi poznatkami
  - zabili svoje ošetrovatelky, aby presvedčili, že sú blázni, ale obeť je zbytočná, lebo primárka Matilda je šíalená a zmocní sa ich objavov a ovládne svet
  - 3 možnosti: .
    1. Fyzik - hovorí, že nie sme zodpovední za svoje objavy
    2. Fyzik - fyzik by sa mal stať politikom, aby dokázal dohliadať na to, čo sa robí s jeho objavmi
    3. Fyzik - sme zodpovední za svoje objavy a preto by ich mal fyzik chrániť pred ľudstvom
- divadelná hra – *Návšteva starej dámy*
  - tiež na hranici absurdity
  - stará dáma Claire príde do rodného mestečka a ponúkne mestu miliardu dolárov, ak zabijú jej bývalého milenca Alfréda, ktorý ju niekedy tehotnú opustil a mesto ju vyhodilo (príde už aj s pripravenou truhlou)
  - v závere by Alfréd aj rád odišiel z mesta, ale nie je mu to umožnené
  - nájdu ho mŕtveho a všetci klamú, že ide o samovraždu (nikto po tom nepátra)
  - Claire to tiež nezaujímá, dá peniaze mestu a odváža si mŕtveho Alfréda v truhle
  - idea: hovorí o vplyve peňazí na ľudský charakter (davová psychóza)
- divadelná hra - *Kráľ Ján*
  - historický námet od Shakespeara
- *Anjel prichádza do Babylonu*
- *Augiášov chliev*

Americká dráma po roku 1945

- bol zložitý proces, autori sa usilovali o pravdivý obraz spoločnosti, ale mali tendencie k experimentovaniu a hľadaniu nových pohľadov
- vychádzali z realistických tradícií Henricha Ibsena a Antona Pavloviča Čechova

ARTHUR MILLER (1916-)

- pôvodom žid, pochádzal z obchodníckej rodiny a vystriedal veľa povolani
  - nadväzoval na Ibsena (jeho tradície)
  - dramatická tvorba:
    - 1) zdôrazňoval myšlienky aktívneho humanizmu
    - 2) na zložitých spoločenských vzťahoch zachytával aj zložité medziľudské vzťahy
  - divadelná hra – *Všetci moji synovia*
    - zachytáva večný generačný problém medzi rodičmi a deťmi, ktorý prechádza až do roviny neporozumenia jednotlivca a spoločnosti
    - napísané podľa skutočnej udalosti
    - spoločensko – kritická hra ktorá hovorí o výrobcovi lietadiel – továrnikovi Kellerovi, ktorý v II. svetovej vojne dodával amer. armáde chybné súčiastky a tak zapríčinil smrť mnohých letcov a aj svojho syna
  - divadelná hra – *Smrť obchodného cestujúceho*
    - mala veľký úspech
    - idea: obžaloval spoločnosť a jej kruté zákony, vyhráva v nej len najsilnejší a najvýkonnejší jedinec
    - životný úspech v americkej spoločnosti = strate morálky
    - hlavná postava - obchodný cestujúci - Willy Loman - typický Američan, predáva galantériu
    - životné šťastie hľadá v úspechu, v peniazoch a majetku (na všetkých cestách podvádza svoju ženu)
    - kým sa mu darí, je spokojný, suverénny, krátko pred penziou stratí zamestnanie a je absolútne neschopný prispôbiť sa zmeneným udalostiam
    - zastaví sa a prehodnocuje svoj život, dostane sa do depresie a spácha samovraždu, ale tak že vyzerá ako nešťastie, aby rodina dostala jeho životnú poisťku - tú majú na to, aby ďalej preživali v amer. spoločnosti, ktorá je často bezohľadná a zákerná
  - divadelná hra – *Salemské bosorky* (Skúška ohňom)
    - bola to reakcia na jeho prenasledovanie výborom pre neamerickú činnosť, v ktorom ho obvinili zo sympatií ku komunizmu
    - spracúva historický námet zo 17. storočia, bol to známy proces proti čarodejnícom v novoanglickom meste Saleme
    - ústredným problémom hry je sloboda myslenia, otázky viny a zodpovednosti za seba a iných
  - divadelná hra – *Po páde*
    - kritika ju odsúdila, ale mala úspech u divákov
    - analyzoval v nej svoj život, svoje dve nevydarené manželstvá
    - príťažlivá postava Maggie (Marilyn Monroe)
  - divadelná hra – *Cena*
    - rozoberá vzťah dvoch úplne rozdielnych bratov k sebe navzájom aj otcovi
    - jeden z nich bol veľmi úspešný, ale sebecký a druhý bol obyčajný policajt, ktorý obetoval svoju kariéru, aby sa mohol starať o otca
- divadelná hra – *Rozbité sklo*
- o židoch v USA, ktorí si neuvedomovali a ani si nechceli uvedomiť, čo sa robilo so židmi v Európe počas II. sv. vojny

TENNESSE WILLIAMS (1914-1983)

- bol pokračovateľom Čechova
- v jeho dielach je veľa násilia, alkoholizmu a drogovej závislosti
- bol si vedomý jeho pochmúrnych hier, ale americká spoločnosť si takéto hry vyžadovala
- divadelná hra - *Mačka na horúcej plechovej streche*
- divadelná hra – *Električka zvaná túžba*
  - ukázal v nej, že surovosť víťazí v živote nad túžbou po úprimnosti, čistote a láske
  - hlavná postava - psychicky chorá Blanche, ktorá žije spomienkami na minulosť, jej švager Stanley ju psychicky trýzni a nakoniec znásilní
  - Blanche končí na psychiatrii, lebo utrpenie, ktoré prežíva, jej nikto neverí
- divadelná hra – *Sklenený zverinec*
- divadelná hra – *Zostup Orfea*
  - zobrazuje konflikt medzi túžbou po plnohodnotnom živote a prízemnosťou a rasizmom
  - spája kresťansko – antické motívy a využíva realizmus a naturalizmus